

Z życia PTTK

Czyste lasy wokół Białegostoku. Takie hasło nadano podjętemu z inicjatywy tamtejszego PTTK porządkowaniu obszarów leśnych wokół Białegostoku, w pobliżu Białowieży, Hajnówki, Supraśla i Tykocina. Przed rozpoczęciem letniego sezonu turystycznego, na wiosnę 1982 r., w odbywającej się już po raz trzeci akcji wzięło udział ok. 3 tys. osób: członków PTTK, ZBOWiD, harcerzy, młodzieży szkolnej, pracowników fabryk i instytucji, żołnierzy. Wyniesiono tysiące worków śmieci i odpadków, a bardzo wiele zakopano do ziemi

*

Odnaka kajakowa dla maluchów. Komisja Turystyki Kajakowej ZG PTTK ustanowiła nową odznakę turystyczną dla najmłodszych kajakowców. Odnaka kajakowa PTTK dla maluchów pn. „Kiełbik” będzie zachęcać najmłodszych turystów do uczestniczenia w wędrownkach kajakowych i do poznania ojczyzno-rodzimego kraju. Odnaka jest dwustopniowa: srebrna za 3 wędrownki w kajaku, trwające łącznie co najmniej 6 dni, i złota za 6 wędrownek, trwających łącznie co najmniej 12 dni. Odnakę można zdobywać przed ukończeniem 10 roku życia i tylko pod opieką dorosłych.

*

Nowe, choć znajome — Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Po siedmiu latach, które minęły od powołania Zakładu Wydawniczo-Propagandowego PTTK, i po wydaniu przez tę oficynę 826 pozycji (w tym pięciu roczników „Ziemi”), o łącznym nakładzie ponad 23 miliony egzemplarzy, Prezydium Zarządu Głównego PTTK podjęło 21 stycznia 1982 r. uchwałę nr 46 o przekształce-

niu Zakładu w Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Ta zmiana szyldu wiąże się z ugruntowaną już wśród wydawnictw pozycją PTTK-owskiej oficyny wydawniczej, która rozpoczęła pracę jako mała komórka propagandowa ZG PTTK. Obecnie Wydawnictwo PTTK „Kraj”, ze swym dorobkiem, z dużym zasobem doświadczeń, ze sprecyzowanym profilem wkrocza w nowy okres rozwoju. Specjalizuje się ono w przygotowywaniu materiałów niezbędnych przy prowadzeniu działalności organizacyjnej i programowej Towarzystwa, materiałów metodyczno-szkoleniowych, a także wydawnictw przewodnikowych, poradników i informatorów, przeznaczonych dla szerokiego kręgu turystów i krajoznawców.

*

Odnaka „Turysta Ziemi Tarnogórskiej”. Powstała nowa regionalna odznaka turystyczno-krajoznawcza. Ustanowił ją Zarząd Oddziału PTTK w Tarnowskich Górach. Będzie ona służyła popularyzacji turystyki w tym regionie oraz poznaniu piękna ziemi tarnogórskiej. Można ją zdobywać w stopniu „małym”, za udział w 2 imprezach turystycznych organizowanych przez jednostki PTTK na terenie ziemi tarnogórskiej, zwiedzenie Sztolni Czarnego Pstrąga, pięciu miejscowości lub dzielnic Tarnowskich Gór oraz muzeum w tym mieście. Dla uzyskania stopnia „dużego” odznaki wymagane jest uczestnictwo w trzech imprezach turystycznych, zwiedzenie Kopalni Zabytkowej w Tarnowskich Górach, przejście Szlaku 100-lecia Turystyki od Tworoga do Tarnowskich Gór oraz Szlaku Husarii Polskiej od Wieszowej do Tarnowskich Gór lub zwiedzenie dziesięciu wytypowanych miejscowości ziemi tarnogórskiej.

Wycieczka szkolna podczas przejażdżki lodzią w Sztolni Czarnego Pstrąga w zabytkowej kopalni ołowiu i srebra w Tarnowskich Górach. Fot. CAF

Schronisko „Na Słęży” i „Pod Wieżycą” dla Oddziału Wrocławskiego PTTK. Dwa schroniska dolnośląskie; „Na Słęży” i „Pod Wieżycą” w Sobótce wróciły do PTTK. Władze terenowe we Wrocławiu przekazały je w wieczyste użytkowanie Towarzystwu, zaś prezydium Zarządu Głównego PTTK przeznaczyło obydwa obiekty w administrację Oddziałowi Wrocławskiemu PTTK, pierwotnemu gospodarzowi schronisk.

Szlakami zamków w Polsce. Taką nazwę otrzymała nowa impreza turystyczna, która na stałe znajdzie się w kalendarzu. Jest to rajd kolarski przygotowany przez Komisję Turystyki Kolarskiej ZG PTTK. Ustanowiona została jednocześnie odznaka rajdu. Aby ją zdobyć, trzeba podczas wypraw kolarskich zwiedzić określoną liczbę zamków spośród wymienionych w spisie mapy PPWK *Zamki w Polsce*. Dla zdobycia brązowej odznaki rajdu turysta

musi zwiedzić 50 zamków (w tym 10 obiektów obowiązkowych), srebrnej — 100 (w tym 20 obowiązkowych), a złotej — 150 (40 obowiązkowych).

Novum przy organizacji tego rajdu polega na tym, że jego trasy uczestnik opracowuje indywidualnie. Również początek, przebieg trasy, a także liczba obiektów na danym jej odcinku są dowolne. Rzecz tylko w tym, że każdy zamek może być zaliczony tylko raz. Kolarze uczestniczący w tym interesującym rajdzie „Szlakami Zamków w Polsce” potwierdzają jedynie w „książeczce wycieczek kolarskich” wpisane tam trasy oraz zwiedzane obiekty.

Porozumienie pomiędzy Centralnym Związkiem Kółek i Organizacji Rolniczych a Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego podpisane zostało w Warszawie 2 lipca 1982 r. przez przewodniczącego Rady Głównej CZKIOR Norberta Aleksiewicza i prezesa ZG PTTK Andrzeja Gordona. Przewiduje ono, że PTTK będzie poprzez swe koła,

kluby i oddziały rozwijać działalność organizacyjno-programową dla mieszkańców wsi, szczególnie dla członków kółek rolniczych, kół gospodyń wiejskich i ich rodzin. Będzie także popierała kwatrodawców wiejskich w ich staraniach o doposażenie kwater w niezbędny sprzęt i wyposażenie, aby kwatery te mogły właściwie służyć turystom. PTTK w miarę swych możliwości udostępni swą bazę noclegową i wypożyczalnię sprzętu turystycznego turystom wiejskim. Rozszerzy się ponadto oferty turystyczno-krajoznawcze PTTK przeznaczone dla mieszkańców wsi, szczególnie w tych okresach, w których ludność wiejska może uczestniczyć w wycieczkach i imprezach turystycznych.

Centralny Zarząd Kółek i Organizacji Rolniczych, zgodnie z podpisanym porozumieniem, udzieli z kolei poparcia organizacyjnego, a w miarę możliwości także i finansowego ogniwo PTTK powstającym w oparciu o kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich. Będzie również popierała te ostatnie w organizowaniu tanich, prostych usług turystycznych, szczególnie noclegowych dla turystów-członków PTTK przybywających do określonych wsi podczas wycieczek. Zamierzona jest ponadto współpraca mająca na celu utworzenie wzajemnie korzystnego systemu usług turystycznych. Centralny Związek zainicjuje także organizację szkolenia mieszkańców wsi, którzy wyrażą chęć przyjmowania turystów.

Na budynku schroniska PTTK „Pod Wieżycą” w Sobótce odsłonięto tablicę ku czci dr. Mieczysława Orłowicza. Tablicę tę miano odsłonić 17 grudnia 1981 r., w setną rocznicę urodzin nestora polskiej turystyki, a także z okazji 30-lecia zjednoczenia PTT i PTK w PTTK. Wprowadzenie stanu wojennego opóźniło tę uroczystość, przesuwając ją na dzień 6 czerwca 1982 r. Dr Mieczysław Orłowicz związany był silnie z turystyką na Dolnym Śląsku, dokąd urządzał wiele wycieczek

Radę Programową Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego do Spraw Wydawniczych powołał Zarząd Główny Towarzystwa. Jest ona fachowym organem doradczym Zarządu Głównego PTTK w sprawach wydawnictw oraz opiniodawcą w kwestiach dotyczących polityki wydawniczej w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa. Rada będzie się zajmować najważniejszymi problemami nurtującymi wydawnictwa PTTK, sygnalizować potrzeby czytelnice z zakresu turystyki i krajoznawstwa, opiniować projekty programów i planów wydawnictw Towarzystwa, inicjować nowe serie wydawnicze PTTK, analizować politykę cenową Wydawnictwa PTTK „Kraj”. Rada będzie również analizować stan wydawnictw krajowych dotyczących turystyki i krajoznawstwa, aby na tej podstawie można było wnioskować wprowadzenie nowej tematyki, nowych serii wydawniczych itp.

Radzie Programowej Towarzystwa do spraw wydawniczych przyświecają ponadto dodatkowe cele: tworzenie i integrowanie zespołów autorów związanych z działalnością programową PTTK, tak aby można było poszerzyć tematykę wydawnictw PTTK, m.in. w dziedzinie ochrony zabytków, ochrony przyrody, kultury wypoczynku, turystyki kwalifikowanej, udziału młodzieży w turystyce wędrowniczej.

Przewodniczącym Rady Programowej ZG PTTK do spraw Wydawniczych został wiceprezes Towarzystwa dr **Janusz Rygielski**.

II plener malarski PTTK. W pierwszej połowie czerwca 1982 r. Dolny Śląsk gościł uczestników II pleneru malarskiego PTTK. Za temat pleneru posłużyły zamki obronne i ich ruiny. W plenerze brali udział artyści plastycy: **Piotr Kominec, Bronisław Tomecki, Karol Zieliński, Ferdynand Drabik** z Warszawy oraz **Kazimierz Starościak** z Wałbrzycha. Uczestniczył w nim także artysta fotograf **Stefan**

Deptuszewski. Punktem wypadowym uczestników pleneru był zamek Grodno w Zagórzu Śląskim.

Organizatorem tej malarsko-krajoznawczej imprezy był Zarząd Wojewódzki PTTK w Wałbrzychu, wspierany przez Wojewódzki Wydział Kultury i Muzeum Okręgowe oraz Biuro Wystaw Artystycznych

Wystawę poplenerową prac malarskich i fotograficznych prezentowano pomiędzy wrześniem a listopadem kolejno: w Wałbrzychu, Jeleniej Górze, Warszawie i Gołubiu-Dobrzyniu.

*

Smaragdy dla kapitana Millera. Wyjątkowo rzadkie trofeum: Żeglarską Odznakę Turystyczną z trzema smaragdami zdobył jachtowy kapitan żeglugi wielkiej **Mieczysław Miller** z Katowic. Przyznawana jest ona za kolejne powtórzenie normy na wszystkie odznaki ŻOT — od brązowej do dużej złotej. Odznakę ŻOT z trzema smaragdami przyznano dotychczas jeden jedyny raz właśnie kpt. Millerowi, który odebrał ją 29 czerwca 1982 r. podczas posiedzenia Komisji Turystyki Żeglarskiej. Najstarszy w Polsce jachtowy kapitan żeglugi wielkiej jest animatorem ruchu żeglarskiego na Śląsku, konstruktorem, inspektorem PZZ, który nadzorował budowę w sumie ponad 50 jachtów, a także instruktorem i wychowawcą żeglarskich pokoleń. Jako kapitan prowadził statki w 28 rejsach morskich. Dwukrotnie, na „Gwaraku” i „Karolinie”, przepłynął Atlantyk.

*

Polskie drzewa w rysunkach najmłodszych. Odbyła się piąta już edycja konkursu rysunkowego dla dzieci, zorganizowanego pod auspicjami Komisji Pracy Środowiskowej PTTK w Osiedlach Mieszkaniowych i Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego. Po tematach: „Z mamą i tatą na wycieczce”, „Na turystycznym szlaku”, „Piękno mojego regionu”, „Kultura na turystycznym

szlaku”, przyszyły obecnie „Polskie drzewa”.

Konkurs objął swym zasięgiem wiele dzieci, uczestników zajęć plastycznych w osiedlowych placówkach kulturalno-wychowawczych. Jury konkursu pod przewodnictwem artysty-plastyka **Ferdynanda Drabika**, Członka Honorowego PTTK, oceniło na szczeblu centralnym (wcześniej odbyły się eliminacje) 422 rysunki z przeszło 70 placówek kulturalno-wychowawczych spółdzielczości mieszkaniowej i resortu oświaty.

Wśród dzieci do lat ośmiu triumfował **Maciej Konik** z Krakowskiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Zwyciężczynią w grupie do lat jedenastu została **Anna Staroń** ze Spółdzielni Mieszkaniowej w Krasnymstawie. Wśród dzieci do lat 15 pierwsze miejsce zdobyła **Katarzyna Stokowy** ze Spółdzielni Mieszkaniowej w Łomży. W sumie nagrodami i wyróżnieniami jury obdarowało 19 najmłodszych rysujących krajoznawców.

Wystawa nagrodzonych prac „Polskie drzewa” eskonowana była przez czerwiec i lipiec 1982 r. w siedzibie Zarządu Głównego PTTK w Warszawie, przy ulicy Senatorskiej 11.

*

Nowa odznaka krajoznawcza „Wędrowiec Lubelski”. Powstała nowa odznaka krajoznawcza PTTK „Wędrowiec Lubelski”, która będzie przyczyniać się do popularyzacji walorów krajoznawczo-turystycznych woj. lubelskiego. Odznakę, która posiada trzy stopnie: brązowy, srebrny i złoty, może zdobywać każdy, kto ukończył 14 lat. Uzyskuje się ją za udział w imprezach wszystkich rodzajów turystyki kwalifikowanej, a także wycieczkach indywidualnych na terenie woj. lubelskiego, potwierdzony w dzienniczku zdobywania odznak.

Warunki szczegółowe przewidują udział w imprezach turystyki kwalifikowanej, bądź przejście znakowanych szlaków turystycznych, zwiedzenie i opisanie wartościowych krajoznawczo miejscowości, których

wykaz znajduje się w regulaminie odznaki (łącznie 21 miejscowości), zwiedzenie kilku muzeów woj. lubelskiego (w wykazie 20 muzeów), obiektów przyrodniczych, w tym Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, oraz zwiedzenie wytypowanych miejscowości i wsi letniskowych. Ubiegający się o zdobycie odznaki srebrnej i złotej, musi dokonać ponadto inwentaryzacji krajoznawczej dowolnie wybranej miejscowości lub opracować monografię dowolnego obiektu krajoznawczego woj. lubelskiego.

„Czata 62” uczciła 75-lecie PTK. 5 i 6 czerwca 1982 r., jak przed 75 laty, wędrowali turyści po Puszczy Kampinoskiej. W ten sposób klub PTTK warszawskiego oddziału Śródmieście „Czata 62” uczcił 75-lecie powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. „Czata 62” zorganizowała bowiem wyprawę krajoznawczo-turystyczną szlakiem pierwszej wycieczki PTK w 1907 r., a miejscem docelowym była — jak wówczas — polana w Starej Dąbrowie. 140 turystów wędrowało z Leoncina czterema trasami, a najliczniejszy udział w tej imprezie miało koło zakładowe PTTK „Kaktusy” z Łodzi.

Wycieczka zakończona została ogniskiem z gawędą historyczną poświęconą 75-leciu PTK, zaś w miejscowej szkole otwarto ekspozycję krajoznawczą. Uczestnictwo w wycieczce do Starej Dąbrowy w 1982 r. nagrodzone zostało miłą pamiątkową kartą.

XXIV polsko-węgierski spływ kajakowy im. Jana Sobieskiego na Dunaju odbył się w lipcu 1982 r. W tej tradycyjnej imprezie uczestniczyło ok. 1000 turystów, w tym 97 polskich. 107-kilometrowa trasa spływu prowadziła z Komarom do Budapesztu. Uroczyste otwarcie imprezy nastąpiło w Esztergom, gdzie pod pomnikiem Jana III Sobieskiego odbyła się manifestacja dla uczczenia 299 rocznicy zwycięstwa króla polskiego nad Turkami w bitwie pod Parkany. W spływie uczestniczyła delegacja

PTTK z prezesem ZG **Andrzejem Gordonem**, przewodniczącym Komisji Turystyki Kajakowej ZG PTTK **Mieczysławem Kielem** oraz przewodniczącym zespołu do spraw współpracy z zagranicą **KTKaj. Andrzejem Strycharczykiem**.

Srebrny jubileusz wrocławskiej Komisji Krajoznawczej. W maju 1982 r. minęło 25 lat od powołania wrocławskiej Komisji Krajoznawczej PTTK. Ma ona na swym koncie poważny wkład pracy w rozwijanie wiedzy o regionie, a także metodyki pracy krajoznawczej. Szczególnie ożywiła działalność Komisji datuje się od 1968 r., kiedy to zorganizowana została Regionalna Pracownia Krajoznawcza i podjęta edycja wielu wydawnictw (łącznie prawie 40). Przeprowadzono blisko dwadzieścia seminariów krajoznawczych i sesji popularnonaukowych. Szczególnie cenne i budzące powszechne zainteresowanie jest prowadzone od 1972 r. forum krajoznawstwa dolnośląskiego. Te osiągnięcia są zasługą grona czołowych krajoznawców dolnośląskich, którzy działali w Komisji pracującej kolejno pod przewodnictwem: **Marii Janas (1957—1962)**, **Ryszarda Chanasza (1962—1968)**, **Kazimierza Tumskiego (1968—1972)** i **Krzysztofa R. Mazurskiego (1972—1981)**, a obecnie **Zbigniewa Wojciechowskiego**.

X Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy odbył się w Krakowie w dniach 26—30 sierpnia 1982 r. Trudności spowodowane wprowadzeniem stanu wojennego sprawiły, że tym razem finał turnieju odbył się przy zmniejszonej frekwencji. Uczestniczyły w nim 43 drużyny ze szkół podstawowych i 38 ze szkół ponadpodstawowych, rywalizując w eliminacjach pisemnych (test z krajoznawstwa i z terenoznawstwa) oraz praktycznych (impreza na orientację, kolarski tor przeszkód, udzielanie pierwszej pomocy, rozbiwanie namiotu). Ocenione zostały ponadto

zdobyte przez uczestników finału odznaki turystyczne. Poza konkursem oceniono, na podstawie kronik, działalność SKKT PTTK.

Wśród szkół podstawowych triumfowała w krakowskim turnieju drużyna z Jeleniej Góry przed Leszmem i Legnicą, zaś wśród szkół ponadpodstawowych także Jelenia Góra przed Szczecinem i Krosnem.

W kategorii szkół podstawowych za najlepsze uznane zostały kroniki SKKT PTTK przy Zbiorczej Szkole Gminnej w Drawskim Młynie i Ceglowie, zaś w kategorii szkół ponadpodstawowych kroniki Liceum Ogólnokształcącego w Jaworznie, Liceum Ogólnokształcącego im. Małachowskiego w Płocku oraz Zespołu Szkół Elektryczno-Mechanicznych w Legnicy.

XVI Międzynarodowy Turystyczny Zlot Przyjaźni odbył się w czerwcu 1982 r., tym razem w czechosłowackim okręgu Čadca. Trasy zlotowe prowadziły Szlakami Słowackiego Powstania Narodowego. W zlocie uczestniczyło ok. 100 turystów polskich, z sekretarzem generalnym PTTK **Zdzisławem Łysio**.

Sesję popularnonaukową „ **Dzieciństwo, młodość i lata spiskowe Ignacego Łukasiewicza**” zorganizowały 15 maja 1982 r.: Rzeszowskie Towarzystwo Kultury, Towarzystwo Przyjaciół Rzeszowa i Zarząd Wojewódzki PTTK dla uczczenia 160 rocznicy urodzin i 100 rocznicy śmierci wynalazcy lampy naftowej. Zainaugurowała ona obchody obydwu rocznic. Społeczny Komitet Obchodów, który powstał z inicjatywy Zarządu Wojewódzkiego PTTK, przygotował cykl imprez, prelekcji i wystaw oraz wędrówek turystycznych. Od czerwca do września trwały indywidualne wędrówki turystów „ **Śladami Łukasiewicza**”. We wrześniu także odbył się zlot gwiazdzisty „ **Śladami Łukasiewicza**” w Węglówce, zorganizowany przez zarządy wojewódzkie PTTK w Krośnie i Rzeszowie. W tym

miesiącu również przeprowadzona została sesja popularnonaukowa w II Liceum Ogólnokształcącym w Rzeszowie, kontynuującym tradycję gimnazjum, do którego uczęszczał Ignacy Łukasiewicz. Natomiast w październiku na Politechnice Rzeszowskiej utworzono stałą ekspozycję poświęconą Łukasiewiczowi, a przed głównym gmachem uczelni odsłonięto jego popiersie. Cykl imprez rocznicowych zakończyła w listopadzie 1982 r. sesja przygotowana przez Studenckie Koło Naukowe Chemików oraz wystawa lamp naftowych.

V Turniej Kół PTTK w Ochotniczych Hufcach Pracy odbył się w dniach 8—9 października 1982 r. Uczestniczyło w nim 16 drużyn, w tym trzy żeńskie. Miały one za zadanie wykazać się umiejętnościami niesienia pierwszej pomocy na trasie wycieczki, szybkością rozbijania namiotu, rozwiązaniem testu krajoznawczego. W programie turnieju był także konkurs na wykonanie piosenki turystycznej, prowadzony podczas ogniska. Junacy odbyli ponadto wędrówkę turystyczną ze Skrzycznego na Baranią Górę. Tam też nastąpiło rozstrzygnięcie współzawodnictwa, jakie toczyli między sobą PTTK-owcy z Ochotniczych Hufców Pracy.

Wśród drużyn żeńskich zwyciężył zespół z Komendy Wojewódzkiej OHP w Bydgoszczy, wśród drużyn męskich Zespół „ **Obieżyświat**” z Nysy przed „ **Wędrowcami**” z Katowic i drużyną OHP z Warszawy.

XII Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego PTTK odbył się w dniach 3—5 września 1982 r. w Szczecinie. Nazwano go „ **morskim**”, bowiem nieomal w całości poświęcony był problematyce krajoznawstwa morskiego. Otwarcia zlotu, które miało miejsce w szczecińskim Domu Marynarza, dokonał doc. dr **Janusz Gregorzczak**. Tam też nastąpiło wręczenie nagród za najlepsze prace krajoznawcze ukazujące zwią-

Ognisko podczas XII Centralnego Zlotu Aktywu Krajoznawczego PTTK w Szczecinie (CZAK'82). Fot. Jerzy Gazda

ki poszczególnych regionów kraju z morzem. Triumfowała reprezentacja zgola „górskiego” województwa — Jeleniej Góry (Teofil Ligenza vel Ozimek, Aleksander Sobierajski, Zdzisław Wrześniowiecki, Tadeusz Panaś), która w swym opracowaniu odkryła nawet dwa istniejące w Jeleniogórskim szkolne muzea regionalne poświęcone tematyce morskiej. Drugie miejsce zdobyła drużyna z Bydgoszczy (Lubomira Zawadzka, Zbigniew Romanowski, Helena Błaszczak, Zbigniew Meiszew, Ryszard Gronkowski), trzecie — zespół z Zamościa (Danuta Książkiewicz, Edward Słoniewski, Bożena Kamaszyn, Anna Wójcik).

Wszystkie imprezy towarzyszące CZAK-owi 82 były poświęcone problematyce morskiej i szczecińskiej. Był więc pokaz krótkometrażowych filmów o tematyce morskiej. Wiedzę krajoznawczą o morzu,

gospodarce morskiej Pomorza, roli Szczecina, polskiej żeglugi morskiej poszerzyły prelekcje doc. dr. hab. **Ryszarda Langowskiego**, dyrektora Instytutu Morskiego w Szczecinie, prof. dr. hab. **Tadeusza Bialeckiego** z Wyższej Szkoły Pedagogicznej, mgr. **Tadeusza Lecha** z dyrekcji Polskiej Żeglugi Morskiej. Urządzano również wycieczki statkiem po porcie szczecińskim oraz do ośrodka żeglarstwa morskiego PZZ w Trzebieży. Także i ognisko zlotowe wy dobyło mnóstwo elementów krajoznawczych związanych z tematyką CZAK-u. Złożyły się bowiem na nie i quiz krajoznawczy, i konkurs krasomówczy dla instruktorów krajoznawstwa na tematy związane z Bałtykiem i gospodarką morską, i gawęda szczecińskiego dziennikarza-podróżnika, i nauka piosenek szczecińskich oraz morskich, którą ze swadą i hu-

morem prowadził szczeciński działacz PTTK, a zarazem aktor Operetki Szczecińskiej **Konrad Strycharczyk**. Podczas CZAK-u 82 odbyło się też otwarte zebra-
nie Komisji Krajoznawczej ZG PTTK, które prowadził przewodniczący **Tadeusz Rycerski**. W morskim CZAK-u 82 uczestniczyły reprezentacje krajoznawcze 33 województw.

XXVII Rajd Przyjaźni Szlakami Lenina w Tatrach odbył się we wrześniu 1982 r. Uczestniczyło w nim 2554 turystów z całego kraju, a wśród nich jeden z najstarszych uczestników rajdu, laureat specjalnej nagrody organizatorów, 78-letni **Józef Krączycki** z Warszawy.

Impreza była na wskroś turystyczna, bez oprawy propagandowej, uroczystości i przemówień. W przededniu zakończenia rajdu, gdy turyści zeszli z gór, złożyły jedynie kwiaty pod pomnikiem Włodzimierza Lenina w Poroninie delegacje drużyn turystycznych oraz goście honorowi rajdu.

Pod zakopiańską Krokwią natomiast wręczono nagrody za najliczniejszy udział w imprezie: Głównego Komitetu Turystyki, którą otrzymała drużyna Zakładów im. H. Cegielskiego z Poznania przed zespołem Kombinatu Huty im. Lenina w Krakowie oraz Zarządu Głównego PTTK, którą zdobyła drużyna FSO Zerań przed Międzyzakładowym Górniczym Oddziałem PTTK w Zabrze.

„Secesja w architekturze polskiej” to temat seminarium krajoznawczego, zorganizowanego we Wrocławiu w dniach 9—10 października 1982 r. przez tamtejszą wojewódzką Komisję Krajoznawczą PTTK. Wygłoszone zostały referaty: dr. **Ernesta Niemezyka** z Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej *Secesja jako styl w sztuce, jej wpływ na architekturę przełomu XIX i XX* oraz mgr. inż. arch. **Andrzeja Konarskiego** z PTTK *Główne ośrodki architektury sece-*

syjnej w Polsce. Uzupełniające tło stanowiła wystawa fotograficzna, ukazująca obiekty secesyjne z całej Polski. W dyskusji szczególnie interesujące były wystąpienia prof. dr. **Marcina Bukowskiego**, znanego historyka architektury i restauratora wielu zabytków śląskich oraz **Miroslawa Z. Wojalskiego**, popularyzatora i działacza PTTK z Łodzi. Uczestnicy seminarium odbyli ponadto wycieczki szlakami secesji po Wrocławiu. Plonem seminarium stanie się broszura, której druk jest na ukończeniu.

„Miłośnik Rzek Środkowego Wybrzeża” — nowa regionalna odznaka kajakowa PTTK. Dla spopularyzowania szlaków wodnych Środkowego Wybrzeża Komisja Turystyki Kajakowej ZW PTTK w Koszalinie ustanowiła nową regionalną odznakę kajakową — „Miłośnik Rzek Środkowego Wybrzeża”. Uzyskała ona akcept prezydium ZG PTTK.

Dla zdobycia odznaki niezbędne jest przepłynięcie szlaku rzeki Drawy od Czaplinka do Krzyża, trzech do wyboru spośród sześciu szlaków wodnych rzekami: Łupawą, Słupią, Studnicą, Radwią, Gwdą, Pilawą, zwiedzenie w czasie spływów kajakowych na tych rzekach (również do wyboru) Słowińskiego Parku Narodowego lub Muzeum SPN w Smoldzinie, miasta Drawna lub Darłowa z zamkiem, Słupska lub Muzeum Pomorza Środkowego, rezerwatu Kręgów Kamiennych koło Mostowa lub Kołobrzegu z Muzeum Oręża Polskiego, Szczecinka lub Izby Pamięci Narodowej w Podgajach, Czaplinka i Starego Drawska lub Izby Pamięci Narodowej w Zdbicach. Warunki zdobycia podkreślają wyraźnie aspekty krajoznawcze odznaki Miłośnika Rzek Środkowego Wybrzeża.

XI Konkurs krasomówczy przewodników PTTK odbył się w dniach 26—28 listopada 1982 r. na zamku w Golubiu-Do-

brzyniu. Uczestniczyło w nim 16 przewodników, których wystąpienia były gorąco oklaskiwane przez słuchaczy. Jury konkursu, pod przewodnictwem doc. dr. **Jerzego Maciejewskiego**, kierownika katedry polonistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, przyznało pierwsze miejsce **Kazimierzowi Zarembie** z Piotrkowa Trybunalskiego. Drugie zajął **Krzysztof Berenthal** z Gdańska, trzecie **Stefan Wawrzyński** z Ostródy, czwarte **Anna Andrusikiewicz** z Olsztyna, piąte **Urszula Stefanów** z Wałbrzycha. Nagrodę publiczności zdobył także **Kazimierz Zaremba**.

W konkursie krasomówczym młodzieży szkolnej, który poprzedził właściwy konkurs przewodnicki, triumfował **Piotr Gil** z Nowej Sarzyny przed **Beatą Krzyżogórką** z Gdańska, **Krzysztofem Jaśkiewiczem** z Nowej Rudy, **Agatą Kazbe** ze Skierniewic i **Aleksandrą Włoszczuk** z Koźła. Laureatką publiczności została **Anna Linda**.

Pamięci kontradmirała Steyera. Oddział Kurpiowski PTTK w Ostrołęce, wspólnie ze ZBoWiD i radnymi, wystąpił o nadanie jednej z ulic miasta imienia kontradmirała **Włodzimierza Steyera**. We wrześniu 1939 r. Steyer, mający wówczas stopień komandora, zasłynął jako dowódca Rejonu Umocnionego Hel. To on wypowiedział historyczne słowa: „Wszyscy kapitulują we wrześniu — my wytrzymamy do

października”. W latach 1951—1957 **Włodzimierz Steyer** mieszkał i pracował w Ostrołęce. Na jego domu zostanie umieszczona pamiątkowa tablica. Już obecnie w lokalu Oddziału PTTK w Ostrołęce istnieje wystawa pamiątek po obrońcy Helu.

Obchody 75-lecia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego zakończyły się w Warszawie 3 grudnia 1982 r. odsłonięciem na gmachu Biblioteki Rolniczej — dawniej Muzeum Przemysłu i Rolnictwa — pamiątkowej tablicy ufundowanej przez spółkobierców i kontynuatorów krajoznawczej idei PTK — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. W uroczystości, którą zagał prezes Stołecznego Zarządu Wojewódzkiego **Jerzy Biliński**, brali udział liczni członkowie honorowi PTTK, członkowie i działacze Towarzystwa z presem **Andrzejem Gordonem**. Był również obecny przewodniczący Głównego Komitetu Turystyki **Jan Cisowski**.

Aktu odsłonięcia dokonali nestorzy krajoznawstwa, ci, którzy towarzyszyli początkom działalności PTK: **Stanisław Gabryszewski** i **Edmund Mieroszewicz**. Zabierając głos, prezes ZG PTTK **Andrzej Gordon** omówił tradycje PTK w upowszechnianiu idei krajoznawstwa i twórczą ich kontynuację przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. **Edmund Mieroszewicz** przypomniał powstanie i

Tablica pamiątkowa odsłonięta na gmachu Biblioteki Rolniczej w Warszawie 3 grudnia 1982 r. — na zakończenie obchodów 75-lecia PTK. Fot. Lech Charewicz

pierwsze lata działalności PTK. Uczestnicy uroczystości złożyli tego dnia wiązanki kwiatów na grobach twórców i wybitnych działaczy PTK: Zygmunta Glogera, Aleksandra Janowskiego i Mieczysława Orłowicza w Alei Zasłużonych na cmentarzu na Powązkach.

W Międzynarodowym Klubie Książki i Prasy urządono też wieczór słowno-muzyczny poświęcony 75-leciu powstania PTK.

Opiekunom młodzieży w podjęcie. 29 listopada 1982 r. odbyło się w Zarządzie Głównym PTTK spotkanie nauczycieli — opiekunów Szkolnych Klubów Krajoznawczo-Turystycznych PTTK. Odgrywają oni wielką rolę w kształtowaniu postaw krajoznawczo-turystycznych młodzieży, w przygotowaniu imprez turystycznych, w poznaniu przez młodzież piękna ojczystego kraju, w rozwijaniu sprawności fizycznej. Z okazji tego spotkania, które zagał prezes ZG PTTK **Andrzej Gordon**, a w którym uczestniczyli także przedstawiciele GKT, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, ZHP, ZG ZSMP, Ministerstwa Kultury i Sztuki, najbardziej zasłużeńi działacze SKKT PTTK otrzymali wyróżnienia.

Antoni Adamezyk, Józef Danikowski, Hanna Jankowska, Włodzimierz Kozło, Mirosław Przyłęcki, Barbara Pańko-Sobkiewicz, Krystyna Srokówna, Włodzimierz Strasburger, Urszula Szwed, Edward Tworowski i Edward Wiśniewski, otrzymali Medale Komisji Edukacji Narodowej. **Leokadię Pilich i Sylwestra Stępnia** wyróżniono odznaczeniem im. Janka Krasickiego, zaś **Tadeusza Jarmuszkę i Ryszarda Skrzyszowskiego** Krzyżem za Zasługi dla ZHP.

14 nauczycieli otrzymało odznakę „Zasłużony Działacz Turystyki”, 6 — odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”. Ponadto 26 osobom przyznano Złote i Srebrne Odznaki Honorowe PTTK, zaś 34 — odznakę „Zasłużony w pracy PTTK wśród młodzieży”, 9 szkolnym kołom wręczono dyplomy Zarządu Głównego Towarzystwa.

II Sympozjum przewodników sudeckich poświęcone Jaskini Śnieżnej odbyło się w Łądku-Zdroju. Uczestnicy wysłuchali wykładów prowadzonych przez prof. dr. hab. **M. Paulinę**, dr **T. Wiszniewską** oraz dr. inż. **W. Ciężkowskiego** na temat problemów związanych z historią, geologią, ochroną przyrody oraz oprowadzaniem wycieczek w Jaskini Niedźwiedziej. Na zakończenie sympozjum odbyło się ślubowanie przewodniczek oraz wręczenie legitymacji nowo przeszkolonym przewodnikom po Jaskini Niedźwiedziej.

Komisję do spraw Turystyki dla Osób Niepełnosprawnych powołał Zarząd Główny PTTK. Komisja będzie prowadzić działalność zmierzającą do skoordynowania poczynań w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa wśród osób niepełnosprawnych fizycznie oraz ludzi starszych. W szczególności będzie ona dążyć do dalszego rozwoju klubów specjalistycznych i sekcji w kołach i klubach PTTK, których zadaniem jest doprowadzenie do integracji ludzi zdrowych i niepełnosprawnych na turystycznym szlaku. Podejmowane będą również działania zmierzające do rozszerzenia szkolenia organizatorów różnych form turystyki dla osób niepełnosprawnych i ludzi trzeciego wieku, a także do rozszerzenia imprez turystycznych dla osób niepełnosprawnych. Przewodniczącym Komisji został **Jan Rybicki**.

Rada Programowa do spraw Produkcji i Handlu została powołana przez Zarząd Główny PTTK. Jej celem będzie łączenie interesów wytwórców PTTK-owskich z interesem turystów oraz podjęcie próby rzecznicstwa interesów i potrzeb turystów wobec innych producentów sprzętu i ekwipunku turystycznego, a także wobec handlowców.

Chyba i dziś umiemy tak jeszcze wędrować, jak turyści z Oddziału PTTK zakładów „Cegielskiego” w Poznaniu w 1959 r. Fot. Konstanty Brzeziński

Rada Programowa będzie dbała o zgodność działalności produkcyjnej i handlowej PTTK z celami programowymi Towarzystwa oraz potrzebami turystów. Będzie więc opiniować profil działalności przedsiębiorstw PTTK „Foto-Pam” i innych, oceniać jakość wyrobów i usług, atestować nowe wyroby, w szczególności pamiątki i sprzęt turystyczny. Tym ostatnim zajmą się: Komisja Oceny Artystyczno-Naukowej oraz Komisja Oceny Sprzętu i Ekwipunku Turystycznego, wchodzące w skład Rady. Jej przewodniczącym został **Wojciech Dąbrowski**.

Oprac. T.R.

Z KORESPONDENCJI

W uzupełnieniu tej części Kroniki, której zawartość jest, naturalnie, zawsze rezultatem selekcji wydarzeń i materiałów sprawozdawczych, po raz pierwszy zamieszczamy dodatkowe informacje z życia Towarzystwa (w 1982 r.), pochodzące z korespondencji działaczy terenowych. Ze zrozumiałych względów pragnęlibyśmy zachęcić piszących krajoznawców do nadsyłania podobnych sprawozdań z istotnych wydarzeń z życia Towarzystwa. Wzbogaciłoby to tę część Kroniki, z natury rzeczy mało różnicowaną i w swej informacyjności bardzo selektywną. Oczywiście zastrzegamy sobie redakcyjne prawo do wyboru tych, spośród nadesłanych materiałów, które naszym zdaniem w istotny sposób uzupełnią dokumentację. (red.)

I Wrocławskie Dni Turystyki. Środowisko wrocławskie PTTK po raz pierwszy w 1982 r. dołączyło do tych, którzy organizują Dni Turystyki. Zdecydowana większość imprez odbyła się w dniach 14—28 września w samym Wrocławiu. Patronowała im redakcja „Gazety Robotniczej”, co łącznie z licznymi afiszami zapewniło dobrą propagandę. Ogólną liczbę uczestników ocenia się na kilkanaście tysięcy. Nie jest to zbyt dużo, zważywszy 640 tys. mieszkańców stolicy Dolnego Śląska, ale

w świetle nastrojów społecznych tego roku należy uznać tę liczbę za zadowalającą.

Trudno wyliczyć wszystkie imprezy. Oprócz tradycyjnych rajdów, odbyło się wiele wycieczek w Sudety oraz kilkanaście spacerów dla wrocławian po ich mieście — oczywiście z przewodnikami. Duże zainteresowanie wzbudził Jarmark Turystyczny oraz giełda sprzętu na nastrojowej uliczce Jatki. Dzieci mogły popływać kajakami po Pergoli, a starsi — na trasie Wrocław — jez. Bajkał i Odrą po Wrocławiu. Na sesję przewodnicką „Wrocławski gotyk” w gotyckiej siedzibie oddziału PKZ przybyli goście z licznych województw. Bogaty był program krajoznawczy. Komisja Krajoznawcza ZW PTTK zorganizowała wystawy: *Wrocław na starej fotografii* w XVI-wiecznym kościółku drewnianym w Parku Szczytnickim i *Zbiory krajoznawcze z kolekcji Zbigniewa Wojciechowskiego i Krzysztofa R. Mazurskiego*. Oddział „Fabryczna” pokazał *Turystyczną prasę Europy*, zaś Wrocławski — projekcje przezroczy *Ziemia Milicka* i *Gmina Kobierzyce w fotografii krajoznawczej* — staraniem zespołu pod przewodnictwem Jerzego Załęskiego.

Także i oddziały pozawrocławskie włączyły się czynnie do Dni Turystyki. Milicki zorganizował wycieczkę kolejką wąskotorową do Sulmierzyc, co wykorzystala i wrocławska telewizja w swym programie. W Środzie Śląskiej Tadeusz Kurpaski przedstawił *Zabytkową architekturę miast polskich w ekslibrisie*. Były też coraz popularniejsze „Dymarki Tarchalickie” (Oddział w Brzegu Dolnym).

Całość imprez została zakończona i podsumowana na uroczystym spotkaniu w Sali Konferencyjnej w Sukiennicach, podczas którego duże grono aktywu otrzymało wyróżnienia resortowe (odznaki Zasłużonego Działacza Kultury oraz Turystyki) i honorowe PTTK. Urząd Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia przekazał odznaki „Zasłużony dla woj. wrocławskiego i m. Wrocławia”, przyznane przez Radę Narodową, oraz wręczył nagrody swojego Wydziału Kultury Fizycz-

nej, Sportu i Turystyki. W części artystycznej wystąpił znany w kraju i za granicą chór Politechniki Wrocławskiej.

Odrzańskie Forum. Po przystąpieniu Komisji Krajoznawczej ZW PTTK do Zespołu Krajoznawczej Współpracy Regionalnej „Dolny Śląsk”, postanowiono powierzyć jej organizację XI Forum Krajoznawstwa Dolnośląskiego w 1982 r. W związku z trudną i skomplikowaną sytuacją w kraju w tym roku impreza odbyła się nie w tradycyjnym — kwietniowym terminie, lecz w dniach 25—26 września. W ostatniej też chwili musiano zmienić miejsce i szczegółowy program. Mimo to 70 uczestników wyniosło sporo satysfakcji z przedstawionej problematyki i wielostronnych kontaktów.

W sobotnie popołudnie obrady miały miejsce w pięknym, renesansowym pałacu Kietliczów w Świdnicy pod Zieloną Górą. Mieści on bogate zbiory Muzeum Archeologicznego środkowego Nadodrza. Jego dyrektor dr **Adam Kołodziej** przedstawił arcyciekawie *Osadnictwo pradziejowe i wczesnohistoryczne nad środkową Odrą w świetle polskich badań archeologicznych*. Wystąpienie zostało poparte szczegółową prezentacją bogatych zbiorów muzealnych. Z uwagi na przyjęcie tematyki odrzańskiej jako głównej, następny referat również dotyczył Odry. **Janusz Zaremba** z Kwidzyna omówił temat *Odra w polskiej literaturze i folklorze ludowym* (tekst tego referatu zamieszczamy w bieżącym roczniku — red.).

W niedzielę Forum toczyło się w auli zielonogórskiej WSP. Tu doc. dr. hab. **Władysław Korcz** przedstawił *Początki państwowości polskiej nad dolną Odrą*, zaś mgr **Jan Stanisławczyk** z Urzędu Wojewódzkiego w Zielonej Górze — *Ochronę przyrody w woj. zielonogórskim*. Warto dodać, że obaj referenci są działaczami PTTK. Następnie wygłoszono kilka komunikatów, przygotowanych przez przedstawicieli różnych województw nadodrzańskich, przy czym największe zainteresowa-

nie wzbudziło wystąpienie **Marka Chmielowskiego** z Bielawy na temat aktualnego znaczenia gospodarczego drugiej po Wiśle rzeki naszego kraju.

Główny ciężar prac przygotowawczych spoczywał na doc. dr. **Ryszardzie Harajdzie** (przewodniczący Komisji Krajoznawczej ZW PTTK w Zielonej Górze i wiceprzewodniczący Komisji Krajoznawczej ZG PTTK), odpowiedzialnym za kierownictwo programowe, i na **Boguszu Jerzyku** (kierownik RPK PTTK w Zielonej Górze), odpowiedzialnym za kierownictwo organizacyjne. Obiecano podjąć starania w sprawie wydrukowania referatów i komunikatów, co przyczyniłoby się do poszerzenia kręgu zainteresowanych podjętą problematyką.

Oprac. Krzysztof R. Mazurski

20 lat działalności Zakładowego Oddziału PTTK w Kostrzynie nad Odrą. Załoga Kostrzyńskich Zakładów Papierniczych obchodziła w dniach 25—26 września 1982 r. miłą uroczystość z okazji 20-lecia istnienia Zakładowego Oddziału PTTK, który działalnością swoją starał się objąć całą załogę, organizując dla niej w ciągu minionych lat wiele interesujących imprez turystycznych i krajoznawczych, ze szczególnym uwzględnieniem wypoczynku w dni wolne od pracy.

Uroczystość zgromadziła członków i sympatyków Zakładowego Oddziału PTTK w Kostrzynie oraz liczną grupę działaczy z zakładowych oddziałów PTTK na terenie całego kraju. Pierwszym punktem programu uroczystości było zwiedzenie przez gości Kostrzyńskich Zakładów Papierniczych pod kierunkiem wytrawnych zakładowych przewodników, przygotowanych do oprowadzania staraniem Zakładowego Oddziału PTTK. Z dużym zainteresowaniem zwiedzono też Izbę Pamięci Zakładu. Następnie odbyła się uroczysta akademicka, podczas której prezes Oddziału **Henryk Józefowicz** przedstawił krótko jego dzieje. Początek dało mu Zakładowe Koło PTTK, zorganizowane w 1862 r. Od pierwszych

dni swego istnienia Koło to organizowało dla całej załogi proste formy wypoczynku po pracy. Spotkały się one z życzliwym przyjęciem i uznaniem załogi, co zaznaczyło się też poważnym wzrostem liczby członków PTTK w zakładzie, tak że w 1966 r. powstał tam pierwszy na Ziemi Lubuskiej Zakładowy Oddział PTTK. Kilka miesięcy później rozpoczął on działalność gospodarczą organizując Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego Oddział liczył wówczas 322 członków, pracujących w 8 kołach i 2 klubach — żeglarskim i motorowym.

W okresie 20-lecia Oddział zorganizował szereg imprez ogólnopolskich, a także wycieczek zagranicznych. Troszczył się o utrzymywanie stałych kontaktów z zakładowymi oddziałami PTTK w Polsce przez udział w organizowanych zjazdach, naradach i imprezach tychże Oddziałów.

Miłym akcentem akademii był akt dekoracji proporcą Oddziału Złotą Honorową Odznaką PTTK, jaką Zarząd Główny nadał mu za całokształt pracy w 20-leciu. Wielu zasłużonych działaczy Zakładowego Oddziału PTTK w Kostrzynie otrzymało złote, srebrne i brązowe odznaki „Zasłużony Działacz Turystyki” oraz złote i srebrne Honorowe Odznaki PTTK, a także dyplomy uznania.

Wiele ciepłych słów pod adresem członków Oddziału wypowiedział naczelny dyrektor Kostrzyńskich Zakładów Papierniczych mgr inż. **Kazimierz Rapacz**, wręczając z okazji obchodzonego jubileuszu piękny pamiątkowy puchar z odpowiednią dykacją i życzeniami dalszych sukcesów.

26 września 1982 r. odbyła się dobrze pomyślana i równie dobrze przeprowadzona wycieczka krajoznawcza do historycznych miejscowości: Gozdowic, Siekierok i Cedyni — starego osiedla słowiańskiego, gdzie Mieszko I w 972 r. odniósł zwycięstwo nad wojskami margrabiego Hodona.

*

Międzynarodowy Dzień Turystyki w Rzeszowie. Staraniem Wydziału Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie w dniu 27 września 1982 r. zorganizowane zostało w sali kolumnowej Urzędu spotkanie działaczy społecznych organizacji turystycznych i pracowników przedsiębiorstw turystycznych. Wzięło w nim udział ponad 200 osób, wśród których znalazło się wielu zasłużonych działaczy PTTK, wywodzących się z PTT i PTK, a kładących w 1945 r. podwaliny pod rozwój turystyki na terenie południowo-wschodniej Polski.

Wicewojewoda rzeszowski **Józef Król** w okolicznościowym przemówieniu scharakteryzował przebieg tegorocznego sezonu turystycznego oraz wskazał na najpilniejsze zadania stojące przed turystyką w najbliższej przyszłości. Następnie uczestnicy spotkania wypowiadali się na temat pracy w terenie; mówili o trudnościach, z jakimi spotykają się szczególnie na odcinku gospodarczym, wskazywali na konieczność obniżenia kosztów za korzystanie z usług i urządzeń turystycznych. Wiele miejsca poświęcono sprawom organizowania turystyki i krajoznawstwa wśród młodzieży robotniczej, wiejskiej, akademickiej i w szkołach ponadpodstawowych.

Podczas spotkania 45 działaczom PTTK wręczono odznaczenia, wyróżnienia i nagrody, m.in. złote, srebrne i brązowe odznaki „Zasłużony Działacz Turystyki” oraz odznakę „Zasłużony dla województwa rzeszowskiego”.

W ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Turystyki Regionalna Pracownia Krajoznawcza przy ZW PTTK w Rzeszowie urządziła w salach gmachu Urzędu Wojewódzkiego wystawę *Uroki turystyki*. Zwiedziło ją kilka tysięcy osób.

Oprac. Bronisław Cmela

Z notatnika krajoznawcy

Warszawa. Na podstawie porozumienia pomiędzy „Almatorem” a Oddziałem Uniwersyteckim PTTK powstało Centrum Kultury i Informacji Akademickich Klubów Turystycznych. Pracownia Krajoznawcza Centrum włączona do sieci regionalnych pracowni krajoznawczych PTTK dysponuje biblioteką, zbiorem map i wydawnictw studenckich kół turystycznych. Powstał już załączek działu dokumentacji turystyki studenckiej, gdzie gromadzone są: informatory, regulaminy rajdowe, śpiewniki, plakaty, wspomnienia, kroniki, zdjęcia, znaczki, plakietki. Gromadzone są także materiały przydatne do programowania imprez krajowych i zagranicznych, m.in. scenariusze imprez nietypowych, np. turystyczno-kulturalnych, programy obozów i wypraw, kosztorysy i sprawozdania. Pracownia ma zamiar prowadzić kartotekę tzw. „żywych kopalni wiadomości”, tzn. osób gotowych do współpracy z Centrum Kultury i Informacji, mogących prowadzić prelekcje bądź indywidualnie informować zainteresowanych daną tematyką lub regionem. Pracownia Krajoznawcza Centrum specjalizuje się ponadto w gromadzeniu wydawnictw i materiałów dotyczących tanich podróży po świecie.

*

Płock. Po przeszło 700 latach, w końcu lutego 1982 r. w płockiej Bazylice Katedralnej znowu zawisły brązowe romańskie „Drzwi Płockie”, jedno z siedemnastu tego typu arcydzieł metaloplastyki średniowiecznej w Europie. Jest to kopia słynnego oryginału powstałego w XII w. „Drzwi Płockie” zostały zamówione w latach 1152—1156 w Magdeburgu przez biskupa płockiego Aleksandra z Malonne do romańskiej katedry, wybudowanej w Płocku przez tegoż biskupa niespełna dziesięć lat wcześniej. Większe od gnieźnieńskich,

o wymiarach 240 na 360 cm i wadze ok. 2 ton, ozdobione są 48 płaskorzeźbami o tematyce liturgicznej, m.in. przedstawiającymi fundatora — biskupa Aleksandra.

Wisiały w katedrze płockiej zaledwie 20 lat. Potem, jak twierdził nasz znakomity historyk Joachim Lelewel, zostały podarowane przez książąt mazowieckich, a być może przez samego króla Jagiellę, Nowogrodowi. Był to zapewne gest polityczny, mający zjednać dla chrześcijaństwa prawosławną Ruś. Warto pamiętać, że brat Jagielly — Semen Lingwen Olgerdowicz został wybrany w tym czasie kniazem nowogrodzkim. Zawisły więc „Drzwi Płockie” w głównym portalu soboru św. Sofii w Nowogrodzie Wielkim.

Z inicjatywy Towarzystwa Naukowego Płockiego, w ramach współpracy kulturalnej Polski i ZSRR, uzyskano zgodę rządu radzieckiego na wykonanie odlewu i kopii „Drzwi Płockich”. Wykonawcami były pracownice konserwacji zabytków w Szczecinie, Warszawie i Płocku. Rząd polski przekazał „Drzwi” w darze płockiej Bazylice Katedralnej. W czasie uroczystej koncelebrowanej mszy św., z udziałem przedstawicieli Episkopatu Polski i duchowieństwa z całego kraju, poświęcenia daru dokonał prymas Polski, arcybiskup Józef Glemp.

*

Gdańsk. Tutejszemu Muzeum Narodowemu ofiarowany został wraz z dwiema XIX-wiecznymi litografiami obraz Jacka Malczewskiego. Malczewski namalował ten obraz w 1907 r. i prawdopodobnie przekazał warszawskiej Zachęcie. Dalsze losy obrazu nie są znane. Ofiarodawca — Stanisław Zdziarski zakupił go w latach pięćdziesiątych w Desie. Ofiarowując go Muzeum traktował swój gest jako spełnienie ostatniej woli swej małżonki.

Okazało się, że obraz Jacka Malczewskiego, który przez pracowników Muzeum

nazwany został *Muzyką pól*, nie był do-
tychczas nigdzie wystawiany i nie jest wy-
mieniany w żadnej monografii prac arty-
sty. Obraz jest autoportretem. Malczewski
trzyma w ręku ścięty kłos, na którym sie-
dzi konik polny. Po obu stronach chłopcy
trzymający w rękach szczygły. W tle ty-
powo polski krajobraz, ale jest również
Pegaz i muza. Jest to typowe dla tego ar-
tysty połączenie baśni i realizmu. *Muzyka
pól* ma żywe barwy, nastrój smutku i za-
dumy. Nieznany obraz Jacka Malczewskie-
go można oglądać w hallu Muzeum na
pierwszym piętrze budynku przy ulicy
Toruńskiej.

Kazimierz Dolny. Tradycyjnie już po raz
szesnasty zorganizowany został w lipcu
1982 r. Festiwal Kapel i Śpiewaków Lu-
dowych. Uczestniczyły w nim 34 kapele,
14 zespołów śpiewaczych, 18 solistów in-
strumentalistów i 22 solistów śpiewaków
z całego kraju. Dowiódł on, podobnie jak
poprzednio, że na polskiej wsi nie zaginę-
ło jeszcze muzykowanie na tradycyjnych
instrumentach, że pieśń ludowa, nie opie-
rająca się na tekście drukowanym, lecz na
tradycji ustnej, przechodzącej z pokolenia
na pokolenie, nadal istnieje.

Łódź. Niecodzienne hobby ma Jan So-
wiński z Łodzi, z wykształcenia elektro-

monter: buduje miniatury zabytków kra-
kowskich z zapalek. Dwa lata trwała pra-
ca nad ratuszem i Sukiennicami. Poszło
na to prawie 20 tys. zapalek. Obecnie „bu-
downiczy” zainteresował się Kościołem
Mariackim. Miniatury zapalczane można
oglądać na kiermaszach sztuki ludowej or-
ganizowanych co roku w Krakowie.

Kruszwica. Badania archeologiczne, pro-
wadzone na wzgórzu zamkowym u stóp
Mysiej Wieży, potwierdzają tezę, że Kru-
szwica była prakolebką miast polskich.
Odsłonięto tu właśnie kolejny warsztat
rzemieślniczy sprzed ośmiu wieków, wy-
specjalizowany w produkcji witraży.

Tarnów. W pobliżu Góry Marcina krzy-
żuje się 50 równoleżnik z 21 południkiem.
Od niedawna to miejsce jest oznakowane;
stanął tam ogromny głaz, pochodzący z
Poręby Radlnej. Granitowy kamień narzu-
towy przywędrował w masie lodowca ze
Skandynawii. Ma kolor różowy, waży po-
nad tönę, mierzy półtora metra wysokości
i 85 cm szerokości. W pobliżu „Pielgrzy-
ma” przechodzą dwa szlaki turystyczne —
żółty i niebieski. Podjęto starania, aby głaz
uznany został za pomnik przyrody.

Oprac. T.R.

Nowe pomniki

Rok 1982 nie sprzyjał rocznicom i ob-
chodom, a tym bardziej upamiętnieniu ich
w sposób trwały. Mimo to z okazji wielu
historycznych wydarzeń i rocznic odsłonię-
to w kraju kilka pomników, obiektów lub
tablic pamiątkowych.

Rzeszów. Tutejszy zamek Lubomirskich,
od czasu gdy w początkach XIX w. od ma-
gnackiej rodziny odkupiły go władze aus-
triackie, zmieniał swe przeznaczenie. Stał

się więzieniem. W początkach naszego stulecia zmienił też i wygląd. W latach 1903—1906 wzniesiono po wyburzeniach całkiem nową budowlę; zachowała się jedynie XVIII-wieczna wieża. Władze austriackie więziły tu uczestników powstania krakowskiego i chłopów pańszczyźnianych po rabacji 1846 r. W okresie sanacji więziono ludowców i komunistów. Podczas okupacji rzeszowski zamek był hitlerowską katownią. Wtedy to, od października 1939 do marca 1940 r. był tu więziony przez gestapo wybitny przywódca chłopów polskich, trzykrotny premier drugiej Rzeczypospolitej, Wincenty Witos.

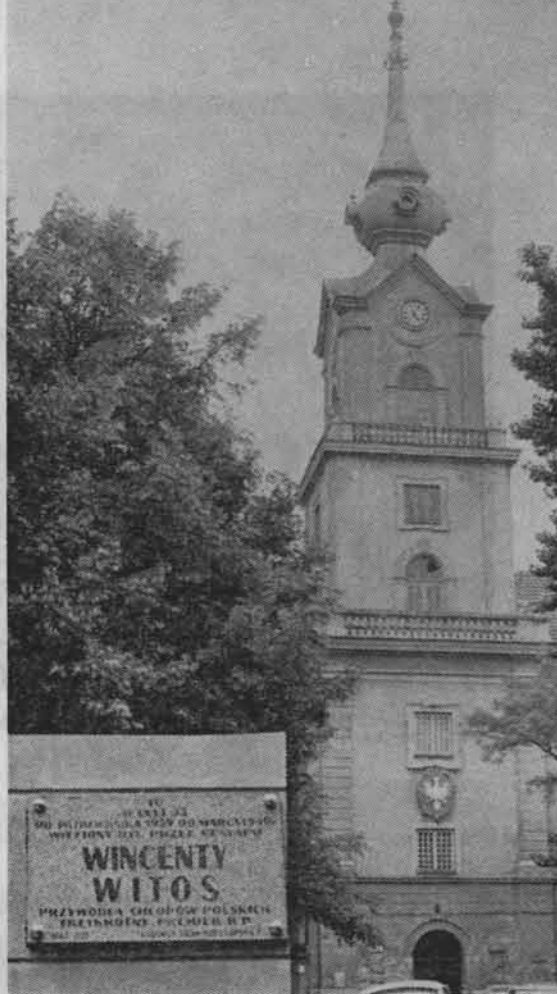
W maju 1982 r. w ścianę wieży rzeszowskiego zamku, tuż obok wejścia, wmurowana została pamiątkowa tablica informująca o tym wydarzeniu. Ufundowano ją staraniem ludowców ziemi rzeszowskiej.

Chelm. W maju 1980 r. Miejska Rada Narodowa w Chełmie nadała najnowszemu osiedlu mieszkaniowemu Chelmskiej Spółdzielni Mieszkaniowej imię gen. Władysława Sikorskiego. Jednocześnie z inicjatywy członków Stronnictwa Demokratycznego, wnioskodawców nazwy osiedla, powstał społeczny komitet budowy pomnika gen. Sikorskiego w tym osiedlu.

20 maja 1982 r., w 101 rocznicę urodzin Władysława Sikorskiego, pomnik został odsłonięty. Aktu odsłonięcia dokonał adiutant generała, mjr **Czesław Grot-Główczyński** w towarzystwie byłych żołnierzy mieszkających w Chełmie: sierż. **Jana Błachuty**, kpr. **Józefa Bagińskiego** i kpr. **Franciszka Lisiewicza**.

Pomnik, zaprojektowany przez prof. **Bohdana Chmielewskiego** z Warszawy, składa się z cokołu wykonanego ze strzegomskiego granitu oraz popiersia generała z brązu.

Jabłonna. Przy ruchliwej szosie wiodącej z Mazur i znad morza do Warszawy, stanął pomnik, którym mieszkańcy tej

Tablica pamiątkowa w ścianie zamku Lubomirskich w Rzeszowie, gdzie na przełomie 1939—1940 r. (prawie pół roku) więziony był przez gestapo Wincenty Witos

miejscowości składają hold ofiarom fałszywu.

Nowy pomnik, w kształcie otwartej księgi, nad którą wznosi się orzeł z rozpostartymi skrzydłami, ufundowali mieszkańcy Jabłony ku czci tych, którzy zginęli w pobliskich okolicach podczas kampanii wrześniowej, w Powstaniu Warszawskim, zostali rozstrzelani w Palmirach, działali w Ruchu Oporu. Napis na jasnym piaskowcu głosi: „Tym, co na śmierć poszli po kolei jak kamienie przez Boga rzucone na szaniec”. Pod spodem data: 1939—1945.

Projektantem pomnika jest prof. **Stanisław Kulon**, twórca warszawskiego pom-

Pomnik gen. Władysława Sikorskiego w Chelmie, na osiedlu, któremu nadano Jego imię. Fot. Michał Sroka

nika „Chwała Saperom”. Wokół pomnika utworzono skwer z ziemi przywiezionej z Palmir i pobliskich miejsc bitew. W przyszłości obok pomnika stanie tablica z nazwiskami poległych.

*

Sucha Beskidzka. Po trzech latach prac społecznych członków Oddziału PTTK Ziemi Babiogórskiej w Suchej Beskidzkiej, wyremontowany został drewniany budynek, w którym znalazł swe pomieszczenie oddział.

Uroczyste otwarcie „domu Oddziału PTTK Ziemi Babiogórskiej” odbyło się 21 lipca 1982 r. Połączone było z odsłonięciem pomnika ku czci prof. dr. Walerego Goetla, który urodził się w Suchej Beskidzkiej i którego imię nosi oddział. Odsłonięcia dokonała córka profesora, pani Wanda Chrzastowska, wspólnie z wieloletnim prezesem oddziału PTTK Józefem Żakiem.

Pomnik przedstawia płaskorzeźbę z wizerunkiem prof. Goetla, wybitnego uczonego, twórcy sozologii, wieloletniego prze-

wodniczącego Komisji Turystyki Górskiej ZG PTTK, na tle postrzępionej bryły granitu.

*

Poznań. 1 września 1982 r. na Wzgórzu św. Wojciecha odsłonięty został pomnik upamiętniający czyn żołnierzy Armii Poznań, o których ich dowóca gen. Tadeusz Kutrzeba powiedział, że starali się wykonać niewykonalny w 1939 roku obowiązek obrony Polski (słowa te widnieją na pomniku). Nad Bzurą stoczyli największą bitwę kampanii wrześniowej.

Starania o budowę pomnika, zapoczątkowane przez byłego oficera 14 Dywizji Piechoty płk. Jana Dynowskiego, trwały od 1963 r. W roku 1978 ogłoszono konkurs, który wygrał zespół rzeźbiarski **Anny Rodzińskiej**. Współpracowali z nią: architekt **Józef Iwiański** i rzeźbiarz **Julian Boss-Gosławski**.

Smukłe, jasne, betonowe szpikulce symbolizujące bagnety polskich żołnierzy opierają się czterem potężnym brunatnym pylonom ukazującym w artystycznej syntezie

przewagę pancernych jednostek niemieckich.

Pod pomnikiem usytuowano mauzoleum. W jego środku umieszczony jest Krzyż *Virtuti Militari*, pod nim wmurowano łuskę z aktem erekcyjnym oraz urnę z ziemią z pól bitew. W ośmiu polach krzyża wymieniono jednostki wchodzące w skład Armii Poznań. Na jednej ze ścian znajduje się płaskorzeźba przedstawiająca walkę, a na przeciwległej ścianie — szlak bojowy Armii Poznań na tle symbolicznej listy poległych.

*

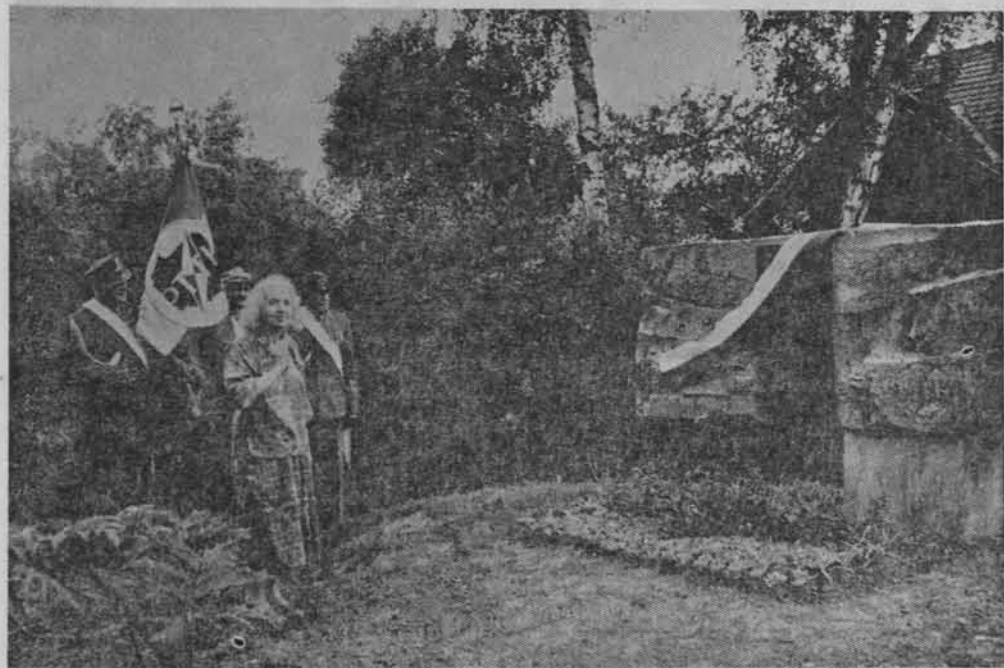
Poznań. We wrześniu 1982 r. na Górze Przemysława przy ulicy Ludgardy został odsłonięty zrekonstruowany pomnik 15 pułku ułanów poznańskich. Przedstawia on ułana na wspiętym koniu, przebijającego smoka powalonego na ziemię. Pomnik ten,

dziuta **Mieczysława Lubelskiego**, powstał w 1927 r., ale we wrześniu 1939 r. hitlerowcy zburzyli statuetkę. Myśl rekonstrukcji zniszczonego monumentu podjęli byli żołnierze pułku, którzy na pobojuwiskach Września 1939 r., w kampanii włoskiej i w podziemnych organizacjach walczyli o wyzwolenie kraju. W 1980 r. zawiązał się społeczny komitet odbudowy pomnika 15 pułku ułanów poznańskich, którego przewodniczącym został najstarszy ułan poznański — ppor. **Witold Sekowski** — powstaniec Wielkopolski. Dzieło to doprowadzono do końca.

*

Warszawa. Marię Konopnicką nasze społeczeństwo zna przede wszystkim z jej patriotycznej i społecznej poezji oraz nowelistyki i poezji dziecięcej. Mniej pamiętamy o tym, że poetka była również dzia-

Moment odsłonięcia pomnika ku czci prof. dr. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej, miejscu jego narodzin. Aktu odsłonięcia dokonuje córka Profesora, Wanda Chrzastowska. Za nią poczet sztandarowy Oddziału PTTK „Ziemia Babiogórska” im. prof. Goetla w Suchej Beskidzkiej. Fot. Adam Jakubiec

Zrekonstruowany w 1982 r. pomnik 15 pułku ułanów poznańskich, zwany potocznie pomnikiem ulana, przy ulicy Ludgardy na Górze Przemysława w Poznaniu. Fot. Teofil Fitzner

łaczką społeczną, bojowniczką walki o wyzwolenie społeczne, a także członkinią lwowskiego stowarzyszenia abstynenckiego.

W 80 rocznicę związania się Marii Kopnickiej z lwowską Eleuterią, w 1982 r.

na murach obronnych Starego Miasta w Warszawie odsłonięto tablicę pamiątkową ufundowaną przez Stowarzyszenie Niepijących i Niepalących „Abstynencja”.

Oprac. T.R.